Nr 85.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående förstärkning av arbetskrafterna å statskontorets riksbokslutsbyrå; given Stockholms slott den 18 februari 1916.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att för förstärkning av arbetskrafterna å statskontorets riksbokslutsbyrå för tiden från och med den 1 april 1916 till och med den 31 december 1917 med en extra förste revisor och ett extra kvinnligt biträde

dels medgiva, att vad av det för år 1916 beviljade extra anslaget till anställande av en extra revisor å sagda byrå belöper å tiden från och med den 1 april till årets slut må efter Kungl. Maj:ts beprövande användas till sådan förstärkning av byråns arbetskrafter, som nyss nämnts,

dels ock därutöver å *extra stat* under sjunde huvudtiteln för år 1917 anvisa ett belopp av ..... kronor 9,975,

med rätt för Kungl. Maj:t att därav redan under år 1916 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna ..... » 2,975.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Vennersten.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Föredragande departementschefen, statsrådet Vennersten yttrade:

Med anledning av en utav statskontoret i skrivelse den 25 september 1915 gjord framställning, över vilken löneregleringskommittén den 23 oktober 1915 anbefallts att avgiva utlåtande, föreslog Kungl. Maj:t under punkten 7 i sjunde huvudtiteln av innevarande års statsverksproposition riksdagen att i avbidan på den proposition i ärendet, som kunde bliva förelagd riksdagen, till förstärkning av arbetskrafterna å statskontorets riksbokslutsbyrå bland de extra anslagen under nämnda huvudtitel för år 1917 beräkna ett belopp av 9,975 kronor.

Sedan löneregleringskommittén den 12 innevarande februari avgivit det infordrade utlåtandet, anhåller jag att nu ånyo få anmäla ifrågavarande ärende.

Efter det vid 1876 års riksdag i samband med löneregleringen för statskontoret beslut fattats om ändringar i ämbetsverkets organisation, utfärdades den 8 december 1876 ny instruktion för ämbetsverket. Enligt denna utgjordes statskontorets styrelse av en generaldirektör såsom chef för verket samt tre statskommissarier såsom ledamöter i styrelsen och chefer var för sin byrå, nämligen en för inkomst-, fond- och stämpelbyrån, en för utgiftsbyrån och en för riksbokslutsbyrån.

De underlydande tjänstemännen, vilka voro fördelade på kansliet och omförmälda tre byråer, utgjordes enligt nämnda instruktion, vad beträffade riksbokslutsbyrån, av tre revisorer och bokhållare.

Till 1885 års riksdag gjordes av Kungl. Maj:t framställning om uppförande å statskontorets stat av en tjänsteman i andra lönegraden med anställning såsom förste revisor å riksbokslutsbyrån.

I den hemställan från statskontoret i skrivelse den 18 november 1884, som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning, omförmäldes, att behovet av förstärkning av riksbokslutsbyråns personal, redan förut kännbart, i väsentlig mån ökats genom den enligt kungl. brevet den 18 april 1884 beslutade förändringen i avseende å tiden för rikshuvudbokens avslutande.

Enligt nämnda kungl. brev skulle nämligen arbetet med rikshuvudbokens upprättande ordnas så, att densamma jämte statsverkets övriga räkenskaper, fullständigt avslutade, kunde vara tillgänglig för granskning av statsrevisorerna den 1 oktober året efter det kalenderår, räkenskaperna omfattade — alltså nio månader efter räkenskapsårets utgång och sex månader efter det länens räkenskaper kommit statskontoret tillhanda. Enligt därförinnan gällande bestämmelser hade rikshuvudboken, för att vara för statsrevisionen tillgänglig, icke behövt avslutas förrän inom en tid av omkring ett år sju månader efter utgången av det år, revisionen omfattade.

I sin skrivelse den 18 november 1884 påpekade statskontoret, att innehavaren av den föreslagna nya befattningen skulle vara skyldig att med chefen för riksbokslutsbyrån dela det övervakande av göromålen å byrån, som då ålåg byråchefen ensam, och att befattningshavaren därför borde uppföras i andra lönegraden. Den korta tid, som blivit anslagen för bokslutsarbetets fullbordande, påkallade nämligen, att åt detta arbete ägnades en vida mera omfattande tillsyn, än som kunde förenas med de många åligganden i övrigt, vilka tillhörde byråchefen och vore av beskaffenhet att ej under tiden få eftersättas. Åt innehavaren av den nya tjänsten borde därför uppdragas att, med biträde av en amanuens, handlägga bestyren med liggares och länsstaters upprättande samt lant-

ränteriredogörelsehandlingarnas granskning och att därjämte efter omständigheterna deltaga i riksbokslutsarbetet ävensom att med byråchefen vaka över dithörande arbeten.

I skrivelse den 18 maj 1885, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, uttalade riksdagen den uppfattningen, att det visserligen icke kunde förnekas, att tillämpningen av de nya anordningarna för räkenskapernas avslutande medförde en verklig ökning av riksbokslutsbyråns arbete, men att därav dock icke följde, att denna ökning bleve stadigvarande. Riksdagen ansåg det därför då tillräckligt sörjt för göromålens behöriga gång inom riksbokslutsbyrån därigenom att på extra stat för år 1886 beviljades de 4,500 kronor, Kungl. Maj:t ifrågasatt för inrättandet av en ny ordinarie tjänstebefattning.

Enahanda belopp anvisades å extra stat för åren 1887 och 1888.

Med användande av berörda anslag förordnade Kungl. Maj:t en av revisorerna och bokhållarna å riksbokslutsbyrån att från den 1 januari 1886 bestrida tjänst såsom förste revisor därstädes.

Enligt Kungl. Maj:ts av riksdagen bifallna förslag blev sedermera den omförmälda förste revisorstjänsten från och med år 1889 uppförd på ordinarie stat såsom en andra gradens tjänst.

I det betänkande (delen IV), som löneregleringskommittén den 24 november 1904 avgav beträffande reglering av löneförhållanden m. m. vid statskontoret, anförde kommittén, att vid övervägande av behovet av arbetskrafter för riksbokslutsbyrån det icke undgått kommittén, att, om än byråns personal vore ganska strängt upptagen under de fyra till fem månader årligen, under vilka arbetet med rikshuvudbokens upprättande påginge, denna personal, åtminstone intill senaste tid, icke syntes hava haft full sysselsättning under återstående delen av året. Det hade varit ifrågasatt inom kommittén, huruvida ej härtill borde tagas hänsyn vid tillmätandet av byråns arbetskrafter, exempelvis så att en del av den under den bråda tiden erforderliga personalen beräknades kunna under den övriga tiden av året biträda annorstädes inom verket.

Kommittén hade dock funnit en dylik anordning, åtminstone för det dåvarande, ej böra vidtagas, enär helt nyligen byrån fått sig tillagda nya göromål, vilka kunde antagas komma att befinnas ganska tidskrävande. Genom kungl. kungörelsen den 8 april 1904 angående vissa förberedande anordningar för genomförande av en central kassakontroll, vilken kungörelse trätt i kraft den 1 juli 1904, var nämligen stadgat, att vederbörande centrala verk ävensom sådana myndigheter och redogörare, som icke i avseende på sin medelförvaltning vore underordnade central huvud-

förvaltning, skulle, efter mottagna bankbesked beträffande såväl verkets eller myndighetens egna giroräkningar hos riksbanken som underordnade myndigheters och redogörares dylika räkningar, föranstalta om skyndsam granskning därav, varvid möjligen förefintliga skiljaktigheter mellan de hos verket eller myndigheten förda anteckningar över kassarörelsen och bankbeskeden borde utredas, varefter samtliga bankbesked med däröver avgivna förklaringar skulle ofördröjligen översändas till statskontorets riksbokslutsbyrå för att därstädes *efter granskning* förvaras.

Därtill komme, att, därest den av Kungl. Maj:t den 26 september 1902 tillsatta s. k. bokföringskommitténs förslag till äventyrs skulle befinnas kräva någon förändring i avseende å statskontorets personal, en sådan förändring just torde komma att beröra riksbokslutsbyrån.

Kommittén ansåg sig alltså icke böra föreslå någon inskränkning i de riksbokslutsbyrån tillmätta ordinarie arbetskrafterna.

Sedan 1907 års riksdag, efter kungl. proposition i ämnet, godkänt ny avlöningsstat för statskontoret, utfärdades den 18 oktober 1907 ny instruktion för ämbetsverket. Enligt denna instruktion voro å riksbokslutsbyrån placerade, jämte en av statskommissarierna såsom chef, en förste revisor samt tre revisorer och bokhållare.

Härtill kom sedermera ytterligare en revisor och bokhållare, som jämlikt kungl. brev den 10 december 1909, angående nytt formulär till räkenskaper för statskontoret m. m., från och med år 1910 överflyttats från statskontorets utgiftsbyrå till riksbokslutsbyrån.

I den till 1912 års riksdag avlåtna statsverkspropositionen framlades frågan om uppförande i stat av kvinnliga biträden jämväl hos statskontoret.

Av det propositionen bifogade utdrag av protokollet över finansärenden den 13 januari 1912 inhämtas, i vad frågan berörde statskontorets riksbokslutsbyrå, följande.

I underdånigt utlåtande den 26 september 1910 angående uppförande i stat av vissa biträden hos statens ämbetsverk och myndigheter hade statskontoret erinrat, hurusom i det utlåtande, som ämbetsverket den 29 november 1907 avgivit angående löneregleringskommitténs betänkande (delen VII) i fråga om fastare anställning för vissa biträden hos ämbetsverk och myndigheter, hemställts om uppförande å ordinarie stat av två kvinnliga kontorsskrivartjänster å riksbokslutsbyrån för anteckningar i liggare och stater, bokföring, siffergranskning, korrekturläsning och dylika arbeten.

Sedan detta utlåtande avgavs, hade — anförde statskontoret i sitt

utlåtande den 26 september 1910 — ifrågavarande slags arbete till myckenheten i hög grad ökats.

På riksbokslutsbyrån hade arbetet vuxit till sådant omfång, att icke blott ett förut å denna byrå anställt biträde behövt regelbundet anlitas minst 6 timmar om dagen utan ock ytterligare ett kvinnligt biträde erhållit stadigvarande sysselsättning under lika många timmar dagligen.

Det arbete, som av dessa båda biträden utfördes under ledning av förste revisorn, vore till stor del sådant, som förr utförts av ordinarie tjänstemän, men dåmera icke av dem medhunnes. Dit hörde såväl en del förberedande arbeten för rikshuvudbokens uppgörande som ock skrivning av de flesta konti i rikshuvudboken.

Väl kunde det synas, som om den starka tillväxten av ifrågavarande arbete bort föranleda en underdånig framställning från statskontoret om anställande av flera ordinarie tjänstemän med samma kompetens som statskontorets övriga tjänstemän; och beträffande en del av de å riksbokslutsbyrån förekommande, ständigt växande göromålen komme detta också antagligen förr eller senare att bliva nödvändigt. Men i fråga om allt sådant arbete, som *kunde* utföras av kvinnliga biträden under sakkunnig ledning, syntes sådan anordning otvivelaktigt vara för statsverket billigast och lämpligast.

Då även å riksbokslutsbyrån förelåge ett verkligt och stadigvarande behov av biträde och statskontoret kunde för tjänsten utnyttja tvenne biträdens arbetskraft minst 6 timmar dagligen, ansåge statskontoret även dessa biträden böra få uppföras å ordinarie stat.

Beträffande avlöningen föresloge statskontoret, att de båda biträdena, med avseende å det mera krävande arbetet å riksbokslutsbyrån, skulle erhålla vardera 800 kronor i lön, 650 kronor i tjänstgöringspenningar och 150 kronor i ortstillägg jämte två ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor, efter fem och tio år.

Ifrågavarande biträdens åligganden och göromål belystes av ett av förste revisorn hos ämbetsverket avgivet yttrande, vari meddelades, att de nämnda två å riksbokslutsbyrån anställda biträdena utförde dels renskrivningsarbete och dels mera kvalificerat arbete, som förut utförts av byråns tjänstemän, men som dåmera av dem icke medhunnes »på grund av den alltjämt fortskridande ökningen av byråns arbetsbörda».

Renskrivningsarbetet bestode i utskrift såväl av utgående expeditioner tillhörande byråns föredragning, som ock av konceptstater för länen.

Detta senare arbete krävde, förutom synnerlig noggrannhet och en

viss rutin, jämväl ett större mått av omdömesförmåga än som erfordrades för vanlig renskrivning.

Till det mera kvalificerade arbete, som nämnda biträden utförde under ledning av förste revisorn eller annan ordinarie tjänsteman å byrån, hörde en del förberedande arbeten för rikshuvudbokens uppgörande samt skrivning av de flesta konti i rikshuvudboken, såsom in- och utgående balanser, statskontorets, Konungens befallningshavandes och ett flertal förvaltande verks generalräkningar, diverse fonders konti, åtskilliga av huvudtitlarnas utgiftssammandrag samt en stor del av specialkonti över statsverkets utgifter.

Med »skrivning av konti i rikshuvudboken» — betonades det i förste revisorns yttrande — avsåges icke utskrift av redan i koncept färdiga konti i sagda huvudbok, utan detta uttryck innebure i stället, att vederbörande, med tillhjälp av å byrån verkställda, mer eller mindre schematiska omslut av ämbetsverks och myndigheters till kammarrätten insända räkenskaper samt jämväl å byrån upprättade avslutningar av huvudtitlarna, uppgjorde respektive konti. Att arbete av dylik beskaffenhet, även om det leddes av en annan person, ställde ganska stora krav på vederbörandes intelligens, syntes förste revisorn vara tydligt.

I sitt betänkande den 29 juni 1911 angående uppförande i stat av vissa biträden hos ämbetsverk och myndigheter behandlade löneregleringskommittén även statskontorets här omförmälda framställning.

Med avseende å vad som blivit upplyst rörande beskaffenheten av de göromål, som utfördes av de två å riksbokslutsbyrån anställda biträden, om vilka vore fråga, ansåg kommittén skäligt, att dessa biträden uppfördes i den av kommittén för biträden med mera kvalificerade arbetsuppgifter föreslagna högre avlöningsgraden. Avlöningen i denna grad skulle bliva densamma, som statskontoret tänkt sig för ifrågavarande båda biträden.

Över löneregleringskommitténs betänkande avgav statskontoret den 17 augusti 1911 utlåtande och framhöll däri, bland annat, att den kvinnliga arbetskraften i regeln otvivelaktigt kunde för sådant arbete, som skulle utföras av de föreslagna biträdena, anses lämpligare än den manliga och att den förstnämnda således i allmänhet, och där icke alldeles särskilda omständigheter talade för ett motsatt förfarande, borde anlitas.

Vad sålunda av statskontoret och löneregleringskommittén enstämmigt föreslagits, föranledde icke annan erinran från departementschefens sida än en jämkning i fördelningen mellan lön och tjänstgöringspenningar.

I enlighet med Kungl. Maj:ts hemställan medgav riksdagen, att i staten för statskontoret finge från och med år 1913 uppföras avlöning

för de föreslagna två kvinnliga biträdena av högre avlöningsgrad (1,600 kronor, därav 900 lön, 550 tjänstgöringspenningar och 150 ortstillägg jämte två ålderstillägg à 200 kronor).

Från och med år 1914 erhöll statskontoret förstärkning av arbetskrafterna å riksbokslutsbyrån. I detta avseende må följande bringas i erinran.

I skrivelse den 26 september 1912 gjorde statskontoret framställning om, bland annat, varom här ej är fråga, inrättande av en första gradens tjänst på riksbokslutsbyrån.

I sådant hänseende framhöll statskontoret, att behovet av en ökning av den å riksbokslutsbyrån anställda personalen redan länge gjort sig kännbart och att det framför allt visat sig nödvändigt att snarast möjligt bereda den å nämnda byrå anställde förste revisorn lättnad i det, såväl kvalitativt som kvantitativt sett, särdeles betungande arbete, som måste av honom utföras.

Vidare anförde statskontoret:

En sådan lättnad, vilken vore påkallad särskilt av förste revisorns ställning såsom ledare av byråns arbeten och ansvarig för upprättandet av rikshuvudboken, skulle lämpligen kunna åstadkommas genom att befria förste revisorn från vissa mindre kvalificerade göromål, såsom kontrolleringen av annotationerna av kungl. brev m. m. såväl i den å byrån utarbetade liggaren över statsverkets specialutgiftsstater som i länsstaterna, ävensom kontrasigneringen och expedieringen av länsstaterna — göromål, vilka med fördel kunde anförtros åt annan ordinarie tjänsteman.

Den övriga å byrån anställda personalen måste emellertid — oavsett den ökning i dess arbeten, varom nu vore fråga — anses alldeles otillräcklig. Det borde nämligen bemärkas, att för varje år nya konti måste uppläggas i rikshuvudboken samt ett flertal nya avlöningsstater och utgiftsanslag införas såväl i länsstaterna som i liggaren över statsverkets specialutgiftsstater.

Att statsliggaren i en snar framtid komme att högst betydligt utvidgas, finge enligt statskontorets mening anses sannolikt, enär 1912 års riksdag hos Kungl. Maj:t anhållit om vidtagande av åtgärder i syfte att uti berörda liggare måtte införas stater för ökat antal sådana ämbetsverk och myndigheter, vilkas utgifter icke bestredes från anslag under fjärde eller femte huvudtitlarna.

Av vad sålunda blivit anfört ansåg statskontoret vara ådagalagt, att ökning av den fast anställda personalen å riksbokslutsbyrån snarast måste ske. Tillräckligt effektiv ökning av denna personal kunde enligt

statskontorets mening vinnas endast därigenom att å riksbokslutsbyrån bleve anställd ännu en revisor och bokhållare med huvudsakligt åliggande att på eget ansvar upprätta, kontrasignera och expediera länsstaterna ävensom att utarbeta och till trycket befordra liggaren över statsverkets specialutgiftsstater. Ytterligare förstärkning av byråns arbetskrafter vore dock jämväl av nöden. Sådan förstärkning syntes emellertid tillsvidare kunna vinnas genom höjning av ämbetsverkets anslag till amanuenser, vikariatsersättning m. m. med 3,000 kronor.

Till följd av remiss avgav löneregleringskommittén den 17 december 1912 utlåtande över statskontorets framställning.

Kommittén erinrade därvid, hurusom 1912 års riksdag, på sätt här ovan nämnts, å ordinarie stat för statskontoret uppfört avlöning åt två kvinnliga biträden av högre avlöningsgrad (andra graden), avsedda för tjänstgöring å riksbokslutsbyrån.

Vidare erinrade kommittén om statskontorets i ovan omförmälda utlåtande den 17 augusti 1911 uttalade mening, att den kvinnliga arbetskraften i regeln otvivelaktigt kunde för sådant arbete, som skulle utföras av de då för riksbokslutsbyrån föreslagna biträdena, anses lämpligare än den manliga och att den förstnämnda således i allmänhet, och där icke alldeles särskilda omständigheter talade för ett motsatt förfarande, borde anlitas.

Redan detta uttalande från statskontorets sida syntes kommittén mana till varsamhet vid inrättande av nya, för riksbokslutsbyrån avsedda manliga tjänstebefattningar i första lönegraden.

Ytterligare erinrade kommittén om det uppdrag, kommittén erhållit att verkställa utredning i avseende å införandet av en ännu högre avlöningstyp för kvinnliga biträden (»bokhållare»).

Det uppdrag, kommittén sålunda erhållit, avsåge prövning även av de båda å statskontorets riksbokslutsbyrå anställda kvinnliga biträdenas ställning.

Då därtill komme, att efter bemyndigande av Kungl. Maj:t anordnats utredning, i vilken inginge, bland annat, spörsmål om riksbokslutsbyråns utbrytande från statskontoret och inordnande i ett nytt ämbetsverk, hade kommittén funnit sig böra avstyrka inrättande å ordinarie stat av den föreslagna nya revisors- och bokhållartjänsten å riksbokslutsbyrån.

Kommittén hade emellertid ansett den gjorda framställningen om förstärkning av riksbokslutsbyråns arbetskrafter icke böra helt och hållet avvisas. Statskontoret hade i sådant avseende begärt, utöver en ny revisorstjänst, ett årligt anslagsbelopp av 3,000 kronor, som skulle

vinnas genom höjning av ämbetsverkets anslag till amanuenser, vikariatsersättning m. m.

Av statskontorets motivering hade kommittén funnit det framgå, att det för riksbokslutsbyrån företrädesvis gällde att erhålla ökat, vederbörligen kvalificerat biträde vid arbetena med länsstaterna och liggaren över statsverkets specialutgiftsstater.

Kommittén, som nogsamt insåg vikten av, att dessa arbeten bleve med största noggrannhet utförda, hade därför ansett böra för tillgodoseende av riksbokslutsbyråns behov i förevarande avseende till statskontorets förfogande ställas ett belopp av 3,000 kronor eller samma belopp, som på grund av 1912 års riksdags beslut utgick i avlöning åt envar av tre extra revisorer hos kammarrätten.

Med avseende å vad som anförts beträffande riksbokslutsbyråns eventuella inordnande i ett nytt ämbetsverk, ansåg emellertid kommittén, att under dåvarande förhållanden det nämnda beloppet icke borde beviljas i form av förhöjning i ordinarie anslag, utan i stället sammanslås med belopp, som av statskontoret äskats å extra stat till förstärkning av arbetskrafterna inom statskontoret.

På sätt framgår av statsverkspropositionen till 1913 års riksdag biträdde chefen för finansdepartementet löneregleringskommitténs mening. I enlighet med Kungl. Maj:ts därpå grundade förslag anvisade nämnda års riksdag å extra stat för år 1914 till förstärkning av arbetskrafterna inom statskontoret medel, vari ingick 3,000 kronor till avlöning åt en extra revisor å riksbokslutsbyrån.

Genom kungl. brev den 14 november 1913 föreskrevs därefter, att av det till avlöning åt den extra revisorn avsedda beloppet 1,200 kronor skulle anses såsom tjänstgöringspenningar samt att i fråga om tjänstledighet och vikariat för den extra revisorn skulle i tillämpliga delar gälla vad om tjänsteman i första lönegraden hos statskontoret vore i berörda hänseende stadgat.

På framställning av statskontoret, som ansåg, att den extra revisorn borde komma i åtnjutande av enahanda semesterförmån, som tillkomme tjänstemännen i första normalgraden inom statskontoret, vilket skulle medföra en utgift av 100 kronor per år, motsvarande vad som beräknats såsom tjänstgöringspenningar under en månad för bemälde extra revisor, samt att den extra revisorn borde komma i åtnjutande av den ifrågasatta semesterförmånen redan under år 1914, föreslog Kungl. Maj:t 1914 års senare riksdag, att för anställande av en extra revisor å statskontorets riksbokslutsbyrå på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp

av 3,200 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav under år 1914 disponera 100 kronor.

Riksdagen hade icke något att erinra i anledning av denna framställning och anvisade det föreslagna beloppet.

För år 1916 har för enahanda ändamål på extra stat anvisats ett belopp av 3,100 kronor.

I förevarande framställning av den 25 september 1915 har statskontoret anfört, bland annat, följande. *Statskontoret.*

Under de trettio år, som förflutit, sedan statskontoret den 18 november 1884 gjorde sin framställning om anställning av en första revisor å riksbokslutsbyrån, hade den svenska statsförvaltningen, för vars ekonomi rikshuvudboken skulle redogöra, undergått en storartad utveckling. I detta hänseende erinrades, att riksstaterna för nedannämnda år slutat å följande belopp:

1884	kronor	79,010,000: —
1889	»	87,681,000: —
1894	»	96,661,900: —
1899	»	123,393,000: —
1904	»	173,655,000: —
1909	»	216,932,000: —
1914	»	273,739,700: —

Budgeten hade således mera än tredubblats. Givetvis hade denna utveckling i hög grad inverkat på omfånget av rikshuvudboken, om man än, så långt möjligt varit, vidtagit åtgärder för att förebygga dess allt för stora tillväxt, t. ex. genom sammanförande av flera konti å samma uppslag och uteslutande ur själva rikshuvudboken av en del tabellbilagor och andra medelsredogörelser, vilkas ändamål man ansett tillräckligt tillgodosett genom vad som med avseende därå innehölles i den samling av omslut, avslutningar och tabeller, som under namn av »sammandragsräkningar» fördes å riksbokslutsbyrån och som utgjorde ett slags koncept till rikshuvudboken.

Huru rikshuvudboken, trots nyssnämnda inskränkningar, vuxit sedan år 1884, syntes av följande sammanställning:

	Rikshuvudbokens antal sidor.	Rikshuvudbokens antal konti.
1884	1,308	585
1889	1,328	604
1894	1,448	660
1899	1,421	703
1904	1,779	869
1909	2,127	1,102
1914	2,060	1,306.

Omfånget av »sammandragsräkningarna» hade under samma tid utgjort:

	Antal sidor.
1884	858
1889	922
1894	993
1899	1,053
1904	1,214
1909	1,506
1914	1,914

Till följd av budgetens stegring och rikshuvudbokens tillväxt hade arbetet med riksbokslutet i hög grad ökats och avslutandet av rikshuvudboken allt mera försenats. Medan under den första tiden efter den jämlikt kungl. brevet den 18 april 1884 genomförda räkenskapsreformen, med undantag av övergångsåren, rikshuvudboken alltid förelegat till underskrift i juli månad året efter räkenskapsåret, hade den sedermera måst dateras allt senare och senare, nämligen:

1902	års	rikshuvudbok:	den	13	augusti	1903
1905	»	»	»	18	»	1906
1908	»	»	»	9	september	1909
1911	»	»	»	14	»	1912
1914	»	»	»	24	»	1915.

Då efter bokens avslutande ännu återstode inbindning och en del andra efterarbeten, och då enligt kungl. brevet den 18 april 1884 rikshuvudboken skulle vara tillgänglig för granskning av statsrevisorerna den 1 oktober, framginge av vad sålunda blivit anfört, att den för rikshuvudbokens upprättande medgivna tiden blivit till det yttersta anlitad.

Det borde även påpekas, att ett avslutande till och med vid denna sena tid endast kunnat möjliggöras genom en i och för sig ingalunda lämplig anordning av bokslutsarbetet. Rikshuvudboken innehölle, liksom varje annan huvudbok, dels personkonti, dels sakkonti, och den rätta gången av bokslutet vore naturligtvis, att de förra — förvaltande verks och Kungl. Maj:ts befallningshavandes konti — först utarbetades med ledning av inkomna primärräkenskaper och deras inbördes sammanhang och överensstämmelse klargjordes, innan bearbetningen av sakkonti — inkomst- och anslagstitlars samt fonders konti — vidtoge. Så hade också tillgått förr, då personkonti voro färdiga i maj eller juni. Men när under de senare åren svårigheterna med granskningen av de förvaltande myndigheternas räkenskaper och deras mellanhavanden så vuxit, att det ännu i början av september icke varit fullt klart, vad deras konti skulle komma att innehålla, hade man måst i förtid och preliminärt påbörja arbetet med övriga delar av rikshuvudboken, varav en oundviklig följd blivit, att många ändringar efteråt fått göras, till stort men för den lugna fortgången av arbetet.

Efter att hava erinrat om den ökning av arbetskrafterna å riksbokslutsbyrån, som ägt rum efter år 1907, har statskontoret vidare anfört följande.

För att förste revisorn å riksbokslutsbyrån skulle få odelat ägna sig åt riks-

bokslutsarbetet, hade statskontoret tillsvidare befriat honom från kontrolleringen av annotationerna av kungl. brev m. m. såväl i liggaren över statsverkets specialutgiftsstater som i länsstaterna ävensom kontrasigneringen och expedieringen av länsstaterna jämte därmed sammanhängande åligganden samt i stället uppdragit åt en revisor att på eget ansvar fullgöra berörda, förste revisorn dittills åliggande göromål.

Givetvis hade genom denna anordning en avsevärd lättnad beretts förste revisorn, vilken lättnad dock å andra sidan motverkats genom bokslutsarbetets fortgående stegring. Syftet med åtgärden kunde anses vara uppnått i vad det avsåge förste revisorns arbetsbörda under kalenderårets första och sista kvartal, då för bokslutet endast förberedande arbeten påginge. För den egentliga bokslutstiden erfordrades däremot övertidsarbete, som enligt uppgift av t. f. förste revisorn C. F. Nissen uppginge till

under april och maj månader, då arbetet med omslutsgranskningen icke nått sitt fulla omfång, omkring 1 $^1/_2$ timme per dag,

under juni månad omkring 4 timmar per dag,

under juli månad omkring 5 $^1/_2$ timmar per dag,

under augusti månad omkring 6 timmar per dag, och

under september månad omkring 5 timmar per dag.

Av ifrågavarande arbete kunde icke någon del övertagas av tjänstemän av första lönegraden eller av extra ordinarie tjänstemän, då arbetet just bestode i att kontrollera och i svårare punkter komplettera dessa tjänstemäns arbete. För övrigt måste redan nu övertidsarbete i stor utsträckning, i synnerhet under sista delen av bokslutsarbetet, utkrävas av dessa tjänstemän, som dessutom genom omöjligheten att erhålla semester under den varma årstiden vore ogynnsamt ställda i förhållande till sina jämlikar i andra delar av förvaltningen.

Bokslutsarbetets utveckling under de senare åren hade nödgat chefen för riksbokslutsbyrån att icke blott övervaka utan även taga verksam del i samma arbete. Detta hade dock icke kunnat äga rum utan högst betydligt övertidsarbete under den egentliga bokslutstiden. Att icke, för vinnande av lindring i förste revisorns arbete, byråchefens deltagande i bokslutsarbetet kunde än ytterligare ökas, framginge vid beaktande av den tillväxt av hans göromål i övrigt, som utvisades av följande tablå över antalet på hans föredragning avgjorda mål:

	Kungl. brev	Kungl. remisser	Allmänna mål	Summa
1884	25	30	296	351
1889	27	18	290	335
1894	93	40	274	407
1899	87	64	240	391
1904	103	37	363	503
1909	92	60	532	684
1914	83	71	576	730

Emellertid vore det tydligt, att något måste göras för åstadkommande av rättelse i de abnorma arbetsförhållandena å riksbokslutsbyrån. Bokslutsarbetet hade under årens lopp allt mera framskjutits och sammanträngts på tiden närmast före

den dag, då rikshuvudboken skulle överlämnas till statsrevisorernas granskning. I detta hänseende vore gränsen redan uppnådd och ingen ytterligare respit att vinna. Och vad förste revisorns arbetsbörda beträffade, kunde statskontoret icke se annat än att gränsen för den arbetsprestation, som av honom utkrävdes, måste anses vara överskriden, om man toge i betraktande att ifrågavarande arbete vore i hög grad både kvalificerat och ansträngande.

Svårt vore att finna en för en sådan plats kompetent person, men ännu svårare bleve att få behålla honom, om man år efter år måste fordra ett fullkomligt utslitande arbete. Statskontoret hade därför nödgats taga under förnyad omprövning frågan, huruvida icke förste revisorns arbete skulle kunna uppdelas på två personer med lika kompetens. Visserligen mötte detta svårigheter i avseende på bibehållande av arbetets enhet och en eller annan konflikt kunde uppstå, då den ene förste revisorn ansåge en fråga inom hans arbetsområde böra behandlas efter andra principer än den andre förste revisorn tillämpat inom sitt område. Men dessa svårigheters lösning förutsatte dock ytterst endast ett ingripande från byråchefens sida. Och vad själva uppdelningen av det direkta arbetet beträffade, kunde svårigheten lätt övervinnas. För övrigt funnes här intet val, då ingen annan utväg att lätta förste revisorns arbetsbörda kunde uppletas.

Av vad som anförts framginge, att för den egentliga bokslutstiden det arbete, som för närvarande ålåge förste revisorn, i det närmaste utfyllde tvenne personers ordinarie arbetstid. Om två andra gradens tjänstemän anställdes å riksbokslutsbyrån, borde de dessutom kunna mera aktivt deltaga även i första hand i bokslutsarbetet och därigenom möjliggöra, att arbetet med personkonti kunde medhinnas tidigare än nu vore fallet och före påbörjandet av det därpå grundade arbetet med sakkonti.

Om två förste revisorer anställdes, borde den ena av dem övertaga ansvaret för arbetet med liggaren och länsstaterna. Detta arbete hade ända från början av den nuvarande förste revisorstjänstens inrättande varit avsett att handläggas av denna tjänsteman. Med den vidsträckta användning, liggaren numera hade, syntes noggrannheten av dess uppgifter hava den betydelse, att om möjligt en tjänsteman av andra graden borde kontrollera och svara för densamma. Överlämnandet därav åt en tjänsteman av första graden måste anses såsom en av andra omständigheter betingad nödfallsåtgärd, och en återgång borde ske, när detta läte sig göra.

Av de skäl, som statskontoret anfört, hade statskontoret ansett sig icke kunna underlåta att återkomma med begäran om anslag till förstärkning av riksbokslutsbyråns arbetskrafter till åtminstone lika stort belopp, som begärts i statskontorets ovannämnda underdåniga skrivelse den 26 september 1912.

I sitt yttrande över denna framställning hade löneregleringskommittén såsom ett skäl till varsamhet vid inrättande av nya, för riksbokslutsbyrån avsedda manliga tjänstebefattningar i första lönegraden anfört statskontorets uttalande, att kvinnlig arbetskraft vore lämpligare än manlig för sådant arbete, som skulle utföras av de kvinnliga biträden å riksbokslutsbyrån, för vilka anslag söktes och även beviljades vid 1912 års riksdag. Men om sådant arbete vore nu icke fråga.

Det borde också påpekas, att ifrågavarande kvinnliga biträden icke tillförde riksbokslutsbyrån någon ny arbetskraft, eftersom de redan förut i flera år varit här anställda, ehuru icke på ordinarie stat.

Statskontoret vore därjämte i tillfälle att bestämt meddela, att riksboksluts-

byråns nu ifrågavarande behov av ökad arbetskraft icke heller kunde bliva tillgodosett genom uppflyttning i tredje graden av de å riksbokslutsbyrån placerade bägge kvinnliga biträdena av andra graden.

Då det här vore fråga om ett behov, som icke föranletts av några nytillkomna, mer eller mindre oprövade ärenden, utan som vuxit upp ur den normala utvecklingen av arbetsmaterialet, skulle statskontoret givetvis haft fog för att begära den nya tjänsten å ordinarie stat.

Då emellertid frågan om riksbokslutsbyråns utbrytande från statskontoret och inordnande i ett nytt ämbetsverk ännu vore beroende på Kungl. Maj:ts prövning, hade statskontoret ansett sig icke böra för den erforderliga nya tjänsten begära annat än ett arvode å extra stat, motsvarande begynnelseavlöningen för en andra gradens tjänsteman, 5,800 kronor, med avdrag av 200 kronor för pensionsavgift, eller således 5,600 kronor, varav 1,800 kronor borde betraktas såsom tjänstgöringspenningar. Dock ville statskontoret betona, att behovet vore av stadigvarande natur, så att, om riksbokslutsbyrån överflyttades till ett eventuellt inrättat riksrevisionsverk, motsvarande behov med säkerhet komme att där göra sig gällande, vadan för ifrågavarande arbete någon besparing i arbetskrafter ingalunda vore att förvänta, därest ett sådant verk skulle komma till stånd.

I sin här ovan omförmälda skrivelse den 26 september 1912 hade statskontoret för riksbokslutsbyråns räkning begärt 4,000 kronor till en tjänst av första lönegraden och 3,000 kronor till förstärkning i övrigt av byråns arbetskrafter, tillsammans således 7,000 kronor. Önskligt hade nu varit, om statskontoret kunnat få så stort anslag, som erfordrades icke blott till arvode åt förut omnämnda tjänsteman av andra lönegraden, jämte 225 kronor till vikarien under den semester, vartill han borde vara berättigad, utan även till arvode åt den extra revisor, som redan funnes å riksbokslutsbyrån, eller åtminstone åt en amanuens. Men då statskontoret väl insåge nödvändigheten att under nuvarande tidsförhållanden inskränka anslagskravet till det minsta möjliga, hade statskontoret sökt inpressa detta inom den ram, som angåves av statskontorets framställning den 26 september 1912.

Statskontoret ville därför endast begära ett anslag å 7,000 kronor för år till förstärkning av arbetskrafterna inom statskontoret och hade tänkt att med användande därav bliva i tillfälle att avlöna såväl den föreslagna extra förste revisorn och hans semestervikarie som ock ett tills vidare mot 1,200 kronor för år anställt biträde å riksbokslutsbyrån. Även detta biträde syntes böra kunna beviljas rätt till någon tids, högst en månads, semesterledighet, om förhållandena det medgåve, dock utan vikarie.

Statskontoret ville i detta sammanhang erinra, att statskontoret i underdånig skrivelse den 14 januari 1915 angående av riksdagens revisorer framställda anmärkningar beträffande tiden för utgivandet av den s. k. statsliggaren ställt i utsikt åtgärder i syfte att möjliggöra statsliggarens utgivande inom den av revisorerna angivna tid, början av mars månad, men tillika antytt, att dessa åtgärder möjligen komme att nödvändiggöra någon förstärkning av byråns arbetskrafter och förbehållit sig att i sinom tid få inkomma med den framställning härom, som kunde visa sig av omständigheterna påkallad. Utan förstärkning av arbetskrafterna kunde statsliggaren svårligen, utan avsevärt men för dess tillförlitlighet, utgivas inom den begärda tiden, men detta kunde bliva möjligt, om statskontorets nu gjorda framställning bifölles.

I avseende å genomförandet av de föreslagna åtgärderna hade det för statskontoret utgjort en naturlig förutsättning, att ordinarie tjänsteman av första graden skulle kunna förordnas att uppehålla den föreslagna nya tjänsten av andra graden, med rätt att uppbära därmed förenade löneförmåner men med skyldighet att under tiden avstå från den hans egen tjänst tillhörande avlöning, av vilken dock borde utgå pensionsavgiften till pensionsfonden för civila tjänstinnehavare.

Det nya anslag, som vid bifall till förslaget komme att beviljas, kunde först uppföras å riksstaten för år 1917. För att emellertid de av statskontoret föreslagna åtgärderna till rättelse av missförhållandena i avseende på bokslutsarbetet måtte bliva till gagn för arbetet med 1915 års rikshuvudbok, vilket, enligt vad statskontoret hade anledning befara, eljes kunde antagas bliva särskilt bekymmersamt, måste nämnda åtgärder vidtagas senast från och med april månad 1916. Av hänsyn därtill vore det behövligt, att för de nio sista månaderna av år 1916 finge anställas en extra förste revisor och ett extra biträde å riksbokslutsbyrån i stället för den extra revisor, för vilken anslag (VII B 6) anvisats i riksstaten, och att till statskontorets förfogande ställdes det därför utöver nämnda anslag erforderliga belopp eller 2,975 kronor.

Statskontoret hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att *dels* på 1917 års riksstat uppföra ett extra anslag å 9,975 kronor till förstärkning av statskontorets arbetskrafter, med rätt för Kungl. Maj:t att därav under år 1916 disponera 2,975 kronor, *dels och* medgiva, att den på månaderna april—december belöpande delen av det för år 1916 beviljade extra anslaget till anställande av en extra revisor å statskontorets riksbokslutsbyrå måtte få, efter Kungl. Majts beprövande, användas till förstärkning på nu föreslaget sätt av arbetskrafterna å nämnda byrå.

Vid frågans behandling inom löneregleringskommittén har, på kommitténs begäran, till densamma lämnats av t. f. statskommissarien och chefen för riksbokslutsbyrån filosofie doktorn K. A. Beckman en den 9 februari 1916 daterad promemoria angående de göromål, som åligga den å statskontorets riksbokslutsbyrå anställda förste revisorn, av följande lydelse:

T. f. statskommissarien Beckmans promemoria.

»Den å kungl. statskontorets riksbokslutsbyrå anställda förste revisorn åligger i första hand att leda arbetet å byrån samt att granska och kontrollera det av byråns tjänstemän utförda arbetet. För att möjliggöra bedömandet av vad som åligger förste revisorn torde det därför vara nödvändigt att lämna en översikt över det arbete, som förrättas å riksbokslutsbyrån.

Riksbokslutsbyråns förnämsta och huvudsakligaste uppgift är att upprätta rikshuvudboken. Denna bok grundas på en bearbetning och i vissa fall en ganska ingående granskning och kontroll av vederbörande ämbetsverks och myndigheters räkenskaper. För varje medelsförvaltande verk och för varje länsstyrelse upprättas ett s. k. omslut, d. v. s. en för rikshuvudboken anpassad omarbetning av vederbörande räkenskap. Antalet omslut uppgår för närvarande till 50, och bland dem är det för kungl. statskontoret uppgjorda icke blott det ojämförligt vidlyftigaste och mest maktpåliggande, utan även det viktigaste, bland annat av den anledning att detsamma i viss mån utgör en kontroll å riktigheten av övriga omslut.

Omslutet av kungl. statskontorets räkenskaper omfattar fyra olika delar. Den första delen innehåller:

a) sammandrag av kungl. statskontorets omslut,

b) en tablå över remisser mellan å ena sidan kungl. statskontoret samt å andra sidan länen och förvaltande verk, vari förutom remisser av anslagsmedel och förskott ingå insättningar och uttag av 'mellanmedel' (under kungl. statskontorets förvaltning ställda fonder och diverse medel) å statsverkets giroräkning enligt insända rapporter, samt slutligen

c) förskottsutredning, i vilken för över 1,000 olika förskott lämnas en schematisk framställning beträffande in- och utgående balanser, vad som utbetalts och ersatts, samt verkställda omföringar, med särskiljande av i statskontoret utbetalda förskott och vad i länsräkenskaperna avförts såsom förskott, att av kungl. statskontoret hos Kungl. Maj:t anmälas till ersättande m. m.

Den andra delen av kungl. statskontorets omslut innefattar en tablå över kungl. statskontorets utgifter, angivande för de i riksstaten upptagna ordinarie och extra anslagen den utgiftssumma, som enligt utredningen i tablån bör avföras å kungl. statskontorets konto i rikshuvudboken, utgifter enligt förskottsräkningen, återstående utgifter, såväl anvisade men ej anordnade som anordnade men ej utbetalda, vidare vad som enligt huvudkasseräkningen utbetalts, omförts till förskottsräkningen eller till diverse fonder, förts såsom remisser eller påförts diverse förvaltande verk, återstående utgifts- eller statsmedelsräkningen.

Den tredje delen av omslutet för kungl. statskontoret innehåller huvudkassaräkningen (närmast = omslut av räntekammarens inkomst- och utgiftsböcker), sammandrag av omföringar från och till statsmedlen enligt länens rapporter, återstående utgifter, förskottsräkningen (= ett konto, grundat på förskottsutredningen), diverse förvaltande verk (= ett gemensamt konto för avräkningar med riksgäldskontoret, fångvårdsstyrelsen, utrikesdepartementet, arméförvaltningen m. fl.), statsmedelsräkningen (= ett konto för omföringar mellan å ena sidan statsmedel och å andra sidan statens produktiva fonder) samt konti för statens produktiva fonder.

Den fjärde delen slutligen innehåller konti för samtliga under statskontorets förvaltning stående, i rikshuvudboken icke å särskilda konti redovisade fonder och diverse medel.

Redan i början av året, före det egentliga bokslutet, upprättas med ledning av från länsstyrelserna till kungl. statskontoret insända utgiftsextrakt ett utgiftssammandrag för länen, upptagande vad som skolat utbetalas enligt länsstat, vad som Kungl. Maj:ts befallningshavande på annan grund varit bemyndigad att utbetala, vad som under året verkligen utbetalats och vid årets slut befintliga utgiftsrester samt slutligen vad som besparats. Tillika angivas de belopp, som överförts till civila pensionsfonden m. m. För varje särskild anslagstitel har man således i utgiftssammandraget en redogörelse i ovan angivna avseenden, vad de olika länen beträffar. När sedermera omsluten upprättas, jämföres nyssnämnda utgiftssammandrag med landsböckerna och kompletteras i den mån sådant erfordras. Bristande överensstämmelse undersökes och utredes, eventuellt genom korrespondens med vederbörande länsstyrelse.

Vid uppgörande av omslut till konto med Kungl. Maj:ts befallningshavande i något av rikets län skrives först såsom bilaga till detsamma ett sammandrag över diverse medel, vilka i rikshuvudboken skola ingå endast i balanserna. Efter en

granskning av de landsboken bilagda extrakten (balans-, inkomst-, avkortnings- och avskrivnings- samt utgiftsextrakt) införes i själva omslutet beloppen av de olika debet- och kreditposterna enligt landsbokens kapitalkonto samt de belopp, som enligt granskningen böra tillkomma eller avgå, varvid iakttages, dels att de förutnämnda diverse medlen överallt frånddragas utom i balanserna, dels att för varje annan tillkommande eller avgående post angives, vilken bokföringsåtgärd i övrigt betingas av den företagna ändringen.

Samtidigt med att omsluten för länen upprättas, prepareras landsböckerna, särskilt ovan nämnda extrakt, för att kunna tjäna till koncept till de i rikshuvudboken inflytande generalräkningarna för respektive län.

De förvaltande verkens omslut angiva de belopp, som under de olika huvudrubrikerna böra förekomma å verkens konti i huvudboken. Till varje omslut fogas i konto- eller tabellform uppställda specifika redogörelser för olika slag av medel och utredningar angående anslagens belastning och ställning. Med dessa bilagor bliva de förvaltande verkens omslut mera innehållsrika än länsomsluten och möjliggöra i allmänhet utskrivandet av motsvarande generalräkningar i rikshuvudboken utan förnyat användande av primärräkenskaperna.

Efter och i sammanhang med omslutens upprättande uppgöres på grundval av de olika räkenskaperna tablån över särskilda uppbördsmedel för utgiftsanslagen, med sammandrag därav, samt över särskilda uppbördsmedel för huvudtitlarnas allmänna besparingsfonder, sammandrag av statsverkets utgifter och över utgifter å huvudtitlarnas allmänna besparingsfonder samt en förteckning å under rubrikerna friheter och ersättningar förekommande utgifter för olika anslag.

Vidare upprättas även tablåer över statsverkets inkomster med sammandrag därav, över avkortningar och restitutioner samt över restantier och propriebalanser, ävensom sammandrag av statsmedel och diverse medel samt utgående balanser av statsmedel och diverse medel.

Slutligen utarbetas s. k. »avslutningar» av statsverkets inkomster och utgifter, d. v. s. tabeller, utvisande statsregleringens förlopp, där för varje i årets riksstat upptagen eller från ett föregående års riksstat kvarstående inkomst- och utgiftstitel redogöres, vad beträffar inkomsterna, för vad som är utestående från föregående år, debiterade inkomsten för året, för avdrag i form av avkortningar och restitutioner samt vad som är utestående till nästföljande år, den behållna inkomsten, den i riksstaten beräknade inkomsten, eventuella brister, som ersatts av utgiftsanslag eller kassafonden, samt eventuella behållningar, som tillförts utgiftsanslag eller kassafonden, och vidare, vad utgifterna beträffar, för den tillgång, som finnes såsom reservation från föregående år, såsom anvisat på årets riksstat, inkomster från andra anslag, från inkomsttitlar eller i form av särskilda uppbördsmedel, ävensom för vad som disponerats i och för utgifter för anslaget, antingen direkta utgifter eller utgifter till andra anslag eller inkomsttitlar, vad som utgör reservation till nästföljande år, eventuella merutgifter, som ersatts av kassafonden, eller eventuella behållningar, som tillförts kassafonden eller huvudtitlarnas allmänna besparingsfonder,

Detta är i korthet och endast rent antydningsvis det huvudsakligaste av de förberedande arbetena för rikshuvudboken. I regel dröjer det många år, innan byråns tjänstemän förvärvat tillräcklig insikt i principerna för dessa arbeten och tillräcklig kunskap om deras detaljer för att kunna utföra dem på egen hand. Det

kan därför icke undgås, att förste revisorn måste tjänstgöra såsom lärare i detta hänseende samt under arbetets fortgång tillhandagå med anvisningar och råd.

De sålunda upprättade omslut, tablåer etc. underkastas sedan granskning och kontroll samt i vissa fall en ganska omfattande omarbetning av förste revisorn, och den granskande och kontrollerande verksamheten måste från förste revisorns sida i flertalet fall bli av en ganska ingående beskaffenhet. Det gäller för honom som i första hand skall svara för, att hela riksbokslutet går ihop, att tillse det icke genom förbiseende, missuppfattning eller av annan orsak något fel insmyger sig i de omslut och tablåer, som sedan spela en så viktig roll för upprättandet av själva rikshuvudboken. Detta förste revisorns arbete är synnerligen maktpåliggande och påfordrar, förutom en grundlig insikt i statsförvaltningens rätt skiftande och i många fall synnerligen komplicerade räkenskapsväsen, en mindre vanlig räkenskapsteknisk rutin, vars förvärvande kräver icke blott många års utbildning, utan även stor fallenhet hos vederbörande för dylikt arbete. Då på byrån äro anställda fyra revisorer och en extra revisor samt tre amanuenser, varjämte i regel fem e. o. tjänstemän där hava stadigvarande arbete, blir den arbetsprodukt, som det åligger förste revisorn att granska, högst avsevärd. Det må för övrigt i detta sammanhang anmärkas, att ett arbete, ett omslut, en tablå eller dylikt, som i sin slutliga form ter sig särdeles enkelt, icke dess mindre kan ha berett den, som utfört arbetet, mycken möda och tidspillan på grund av vidlyftiga uträkningar och undersökningar, som måst företagas för att få fram resultatet, något som givetvis i sin mån inverkar på det arbete, förste revisorn sedan måste i sin tur ägna den till utseendet enkla tablån eller omslutet eller vad det kan vara fråga om, för att han skall kunna konstatera, att allt är fullt riktigt. De av utvecklingen betingade ändringarna inom statsräkenskapsväsendet och den kvantitativa tillväxten av räkenskapsmaterialet ha naturligtvis icke kunnat undgå att öva ett i högsta grad ogynnsamt inflytande på förste revisorns arbetsbörda.

Vid räkenskapsmaterialets bearbetande yppa sig ofta stora svårigheter särskilt för de vid detta arbete mindre förfarna bland riksbokslutsbyråns tjänstemän, och i dylika fall är det alltid förste revisorn som åtspörjes och som, efter att hava — ofta med stor tidspillan — satt sig in i den föreliggande frågan, ger sina anvisningar. Men även för de i räkenskapsförhållandena mera hemmastadda ställer det sig mången gång svårt att avgöra, huru i det ena eller andra fallet rätteligen bör förfaras. I alla sådana fall och över huvud när viktiga principfrågor föreligga, har förste revisorn att grundligt utreda saken och avgiva sitt utlåtande till byråchefen, som har att i sista hand bedöma och avgöra frågan.

För att giva en föreställning om, huru pass ingående förste revisorns granskning av till exempel de för länen uppgjorda omsluten måste ske, må här endast anföras ett par detaljer från denna del av arbetet, hämtade från sistlidet år, d. v. s. avseende räkenskaperna för år 1914.

Från och med nämnda år intogo brännvinsförsäljningsavgifterna en annan ställning än förut, i det att de brännvinsförsäljningsavgifter, som avsågo 1914, skulle inläggas bland statsmedlen samt inkomster och utgifter å ifrågavarande medelstitel, respektive debiteras bland statsverkets inkomster och avföras å sjunde huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till restitutioner, medan dittills medlen i landsboken redovisats under titeln »Statskontoret tillhöriga medel». Nu var emellertid förhållandet det, att en hel del brännvinsförsäljningsavgifter, som avsågo år 1913, och med

vilka alltså skulle förfaras enligt den förut följda ordningen, togos till uppbörd först år 1914. Av vissa skäl gjordes på flera håll inom landskontoren ej åtskillnad på dessa olika slag av brännvinsförsäljningsavgifter utan måste rättelse i detta avseende ske vid omslutens uppgörande å riksbokslutsbyrån med ledning av de till landskontorens specialräkningar hörande verifikationerna i de fall, där dessa tydligt angåve medlens natur, i annat fall efter brevväxling med vederbörande. De sålunda verkställda ingående undersökningarna kontrollerades sedan av förste revisorn, ett ej ringa tillägg till det redan i och för sig maktpåliggande och tidsödande arbetet med omslutens granskning.

Den andra detaljen gäller bokföringen av de utgifter för kyrkofonden, som förut bestritts av vissa anslag under 8:e huvudtiteln, men för vilka det enligt 5 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910 åligger denna fond att svara från och med den 1 januari 1914. Ej heller i detta fall hade vid landsböckernas uppgörande åtskillnad blivit iakttagen mellan utgifter, som skulle överföras från statsanslagen till kyrkofonden, och sådana som vore av natur att fortfarande bestridas av statsanslag. En vidlyftig utredning angående denna sak måste verkställas och därefter landskontorens räkenskaper ändras i enlighet med vad denna utredning utvisade.

Sådana *särskilda* svårigheter finnas alltid, ehuru deras art växlar från år till år.

Beträffande de förvaltande verken kräver omslutsarbetet även stor omsorg och förutsätter i själva verket ofta större insikter i bokföring än de, som fordras för upprättandet av länsomsluten, detta i viss mån beroende på räkenskapernas olika uppställning, som ofta nog ej alls är avpassad efter rikshuvudboken, vilket givetvis allt ytterst drabbar förste revisorn på ett synnerligen kännbart sätt. Såsom ett exempel på de svårigheter, som härvid kunna möta på grund av felaktiga eller med varandra icke överensstämmande bokföringsåtgärder hos ämbetsverk eller myndigheter, må anföras de ändringar, som måste vidtagas i huvudkassaräkningen för år 1914 och som framgå av bifogade utdrag ur utgående balansen till detta konto.

Den kontroll och granskning, som sålunda åligger förste revisorn, är ett arbete, som kräver den största noggrannhet, en aldrig slappnande vaksamhet och synnerlig omtanke. Det är av ytterst stor vikt, att eventuella förbiseenden och misstag uppdagas och rättas vid ett så tidigt stadium av bokslutsarbetet som möjligt, ty efter det system, varefter arbetet utföres, kommer en först längre fram vidtagen ändring i någon av räkenskaperna att medföra motsvarande ändring på ett flertal andra ställen, vilket arbete, i och för sig tidsödande, alltid tarvar kontroll.

Det åligger även förste revisorn att ombesörja och ansvara för det från trycket utgivna »Utdrag ur rikshuvudboken» med tillhörande tablåer och bilagor.

Likaså måste de balansrelationer, som tvenne gånger om året insändas till kungl. statskontoret, där bliva föremål för granskning, en granskning vari även förste revisorn såsom ansvarig för det hela tager del.

Det är även förste revisorn, som svarar för att de från länsstyrelserna insända längderna över rustnings- och roteringsbesvären granskas och rättas, där så påfordras, samt över denna granskning för varje län avgiver promemoria.

De approximativa beräkningar, som med ledning av de från länen insända »utdrag ur landskontorets utgiftsbok» och kungl. statskontorets räkenskaper uppgöras på riksbokslutsbyrån, underställas förste revisorns kontroll. Det är på grund-

valen av dessa approximativa beräkningar, som sedan en utredning göres och till Kungl. Maj:t insändes angående huvudtitlarnas allmänna besparingsfonder.

Enligt kungl. brev den 30 januari 1885 åligger det kungl. statskontoret att före den 1 november varje år till Kungl. Maj:t avgiva underdånigt förslag å det tillägg till tjänstgöringspenningarna, som enligt av statistiska centralbyrån offentliggjorda uppgifter om folkmängdsförhållandena inom riket bör enligt vissa grunder tillkomma en var av häradsskrivarne. Ifrågavarande förslag utarbetas på riksbokslutsbyrån och skall liksom dess övriga arbeten undergå granskning och kontroll av förste revisorn.

I sammanhang med avlåtande till Kungl. Maj:t av den av chefen för riksbokslutsbyrån i egenskap av föredragande utarbetade inkomstberäkning för det år, den av nästföljande riksdag beslutade statsregleringen avser, överlämnas till Kungl. Maj:t å riksbokslutsbyrån utarbetade tabeller med uppgift angående utgifterna under den senaste femårsperioden samt den årliga ökningen respektive minskningen i medeltal för de olika huvudtitlarnas förslagsanslag, efter avdrag av anslagen tillhörande uppbördsmedel. För dessa tabellers riktighet svarar förste revisorn. Så är även fallet med den själva inkomstberäkningen bifogade schematiska översikt över de egentliga statsinkomsterna under de senaste fem åren, medeltalet för dessa år, den årliga ökningen respektive minskningen i medeltal samt vad som beräknats för nästföljande år.

Vid uppställandet av formulär för räkenskapsblanketter och dylikt tages även förste revisorn i anspråk.

Förste revisorn har för övrigt att antingen själv eller med biträde av de å byrån anställda tjänstemännen företaga de utredningar, som påkallas av från departementen och kommittéer eller riksdagens utskott framställda förfrågningar, såsom angående en anslags- eller en inkomsttitels ställning och dylikt, och det är förste revisorn, som ansvarar för uppgiftens riktighet, varför han givetvis måste i detalj förvissa sig därom. Vid vissa tidpunkter av året äro dessa förfrågningar synnerligen ofta påkommande. Förste revisorn har även att i stor utsträckning besvara under hand gjorda förfrågningar, icke blott från övriga byråer inom kungl. statskontoret utan även från andra ämbetsverk och länsstyrelser angående bokföringsåtgärder av olika slag. Riksbokslutsbyrån utgör nämligen en slags överinstans inom statsförvaltningen i budgets- och bokföringstekniska frågor.»

I sitt förenämnda utlåtande den 12 februari 1916 har löneregleringskommittén, efter redogörelse för vad i frågan tidigare förekommit, för egen del anfört följande: *Löneregleringskommittén.*

»Då löneregleringskommittén efter mottagandet av den nämnda promemorian förehaft ärendet till slutlig behandling, har kommittén för sin del ansett skälig anledning ej förekomma till erinran mot anvisande å extra stat för år 1917 av det till förstärkning av arbetskrafterna å statskontorets riksbokslutsbyrå begärda anslaget, avseende dels år 1917, dels ock, till fyllnad av redan för år 1916 anvisat belopp, tiden 1 april—31 december sistnämnda år.

Utgifterna för ifrågavarande ändamål skulle, enligt vad statskontoret tänkt sig, utgöra, för helt år räknat,

arvode till en extra förste revisor 5,600 kronor (motsvarande begynnelseav-

löningen för den ordinarie förste revisorn efter avdrag av ett pensionsavgift motsvarande, avrundat belopp av 200 kronor);

ersättning till vikarie under semester för den extra förste revisorn 225 kronor (motsvarande tjänstgöringspenningar under en och en halv månad); samt

arvode till ett extra kvinnligt biträde 1,200 kronor (motsvarande begynnelseavlöningen till ordinarie kvinnligt biträde i lägsta lönegraden).

Sistnämnda arvode torde emellertid icke böra utgå med fulla beloppet utan, såsom i föregående fall bestämts, minskas med pensionsavgift motsvarande belopp, avrundat till 50 kronor.

Av arvodet till den extra förste revisorn torde 1,800 kronor och av arvodet till det extra kvinnliga biträdet 350 kronor få anses motsvara tjänstgöringspenningar, för år räknat.

Visserligen skulle det, såsom statskontoret självt framhållit, kunna sättas i fråga, om icke anställandet av ytterligare en förste revisor å riksbokslutsbyrån skulle komma att verka menligt för enhetligheten i arbetet å byrån — konflikter förste revisorerna emellan i principiella spörsmål kunde ju möjligen tänkas uppstå.

Härvid torde emellertid böra uppmärksammas, att enligt § 10 mom. 5 i den för statskontoret den 21 november 1913 utfärdade instruktion närmare bestämmelser om de göromål, som tillhöra envar tjänsteman, ävensom om sättet och ordningen för göromålens bestridande skola vara intagna i verkets arbetsordning. Denna arbetsordning bör, enligt § 6 i instruktionen, utfärdas av generaldirektören efter föregången överläggning med statskommissarierna.

Ytterligare bör uppmärksammas, att enligt § 7 i instruktionen vederbörande statskommissarie och byråchef åligger att hava närmaste tillsynen över göromålen inom hans byrå och ansvara därför, att de därstädes anställda tjänstemännens åligganden, enligt fastställd arbetsfördelning, behörigen fullgöras.

Kommittén är förvissad om och har också utgått därifrån, att de regler, som fått sitt uttryck i de nämnda instruktionsbestämmelserna, skola, om statskontorets nu förevarande framställning bifalles, komma till behörig tillämpning i avseende å fördelningen av arbetet mellan de två första revisorerna å riksbokslutsbyrån och att, därest dem emellan skulle uppstå olika meningar, som kunna leda till bristande enhetlighet eller eljest inverka menligt på arbetet inom byrån, vederbörande statskommissarie och byråchef skall låta sig angeläget vara, att erforderliga direktiv varda förste revisorerna meddelade.

Därjämte vill kommittén uttryckligen framhålla att, därest den av statskontoret nu ifrågasatta anordningen med två förste revisorer å riksbokslutsbyrån kommer till stånd, den endast bör betraktas såsom en försöksanordning och således icke på något sätt får anses föregripa en mera definitiv omgestaltning av arbetet å här ifrågavarande område av statsförvaltningen vare sig genom riksbokslutsbyråns överflyttande till ett riksrevisionsverk eller genom en annan omreglering.

Under åberopande av vad sålunda anförts, anser sig kommittén kunna tillstyrka vad statskontoret i nu förevarande framställning hemställt.»

Departementschefen.

Mot statskontorets av löneregleringskommittén tillstyrkta framställning om provisorisk förstärkning av arbetskrafterna å statskontorets riksbokslutsbyrå har jag icke funnit anledning till erinran; och med

hänvisning till den i ärendet förebragta omfattande utredningen torde jag här kunna inskränka mig till att förorda förslaget under framhållande, att, såsom kommittén påpekar, det givetvis åligger vederbörande inom statskontoret att tillse, att enhetligheten i arbetet å riksbokslutsbyrån icke blir lidande genom inrättandet av en ny förste revisorstjänst. Tillika vill jag särskilt erinra, att, enligt vad statskontoret meddelat, det av riksdagens revisorer såsom önskvärt framhållna tidigare utgivandet av den s. k. statsliggaren möjliggöres utan särskild kostnad, därest riksbokslutsbyrån tillföres den nu begärda förstärkningen av arbetskrafter.

I fråga om det extra kvinnliga biträdets arvode bör avdrag, motsvarande pensionsavgift, göras med det av kommittén i sådant avseende angivna beloppet, 50 kronor för år.

Med hänsyn till förarbetena till 1915 års rikshuvudbok vore det önskvärt, om den föreslagna anordningen kunde genomföras redan från och med den 1 nästkommande april eller åtminstone snarast möjligt därefter.

Under åberopande av vad i detta ärende blivit anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå riksdagen, att för förstärkning av arbetskrafterna å statskontorets riksbokslutsbyrå för tiden från och med den 1 april 1916 till och med den 31 december 1917 med en extra förste revisor och ett extra kvinnligt biträde

dels medgiva, att vad av det för år 1916 beviljade extra anslaget till anställande av en extra revisor å sagda byrå belöper å tiden från och med den 1 april till årets slut må efter Kungl. Maj:ts beprövande användas till sådan förstärkning av byråns arbetskrafter, som nyss nämnts,

dels och därutöver å *extra stat* under sjunde huvudtiteln för år 1917 anvisa ett belopp av ..... kronor 9,975,

med rätt för Kungl. Maj:t att därav redan under år 1916 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna..... » 2,975.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse, bil. litt. vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
C. B. von Mentzer.